

א. זב שהיה יושב על המטה וארבע טליות תחת ארבע רגליה — טמאות, מפני שאינה יכולה לעמוד על שלש. רבי שמעון מטהר. (רש"י: הולך לשיטתו שזה אינו יכול וזה אינו יכול פטור. תוס': מפני שאין רוב הזב נישא על כל טלית וטלית).

ב. היה רוכב על גבי בהמה וארבע טליות תחת רגליה — טהורות, מפני שיכולה לעמוד על שלש, והרי כל רגל אינה אלא כמסייע שאין בו ממש.

א. ודוקא כשהבהמה עומדת, אבל מהלכת — הלא היא נתמכת בשלש רגלים, והרי אינה יכולה לעמוד בשתיים, הלכך טמאות. תוס' ור"ש. ולרבי שמעון דלעיל נראה שטהורות. ואולם הרא"ה (מובא ב'חדושי הר"ן') סובר שאפילו מהלכת טהורות, לפי שסופה להניח את הרגל, נחשב כאילו הרגל מונחת.

ב. מרש"י (ד"ה מפני שיכולה. וע' מהרש"א) נראה לכאורה לדקדק שלפי רבי מאיר שמחייב בזה יכול וזה יכול, יהיו הטליות טמאות. ואולם הרשב"א כתב, מסתבר שאפילו רבי מאיר מודה, כי כל רגל בפני עצמה היא כמיוותרת ונחשבת 'מסייע'. וכן דעת התוס' והריטב"א.

ג. טהורות שאמרו — נראה אפילו ברשות היחיד. ויש אומרים: רק ברשות הרבים. ע' במאירי. רבי יוסי אומר: הסוס מטמא הטליות שתחת ידיו, והחמור — שברגליו. (גרסת הרבה ראשונים להפך).

[היתה טלית אחת תחת שתי ידיו או/ו טלית אחת תחת שתי רגליו — טמאה (משנה זבים). ונראה שבזה רבי יוסי אינו חולק, שהרי אינה יכולה לעמוד על שתי רגלים בלבד (תוס'). ויש סוברים שרבי יוסי חולק גם בזה. ע' משנה אחרונה זבים ד, בדעת הרמב"ם. וע"ע חזו"א זבים ג, ג].

ג. זב שהיה מוטל על חמשה ספסלים או פונדאות; לארכם — טמאים (שיש לומר על כל אחת מהם נישא רובו, פעמים על זו ופעמים על זו. רש"י). לרחבם — טהורים, (שאינן רובו נישא על כל אחד, וכ"א מסייע שאין בו ממש כלפי השאר. ע' רש"י ותוס'). היה ישן, ספק אם התהפך עליהם — טמאים. (וברשות הרבים — הנצי"ב כאן נוקט כהנחה פשוטה לטמא. וע' באריכות ב'שירי טהרה' זבים ג, ד).

דפים צג — צד

קכו. א. המוציא כלי ובתוכו אכלים — מה הדין כאשר אין שיעור חיוב באכלים; כאשר שגג באחד מהם והויד באחר; כאשר שגג בשניהם ונודע לו על זה וחזר ונודע לו על זה.

ב. מה דינו של המוציא את החי במטה?

ג. מה דינו של המוציא את המת במטה?

ד. מהו השיעור המנימלי לחיוב הוצאת מת; נבלה; שרץ מת?

א. המוציא כלי ובתוכו אכלים, חייב על האכלים ופטור על הכלי, שהוא טפל להם. היו האכלים פחות מכשיעור — פטור אף על הכלי.

א. בירושלמי מובא, דוקא דברים שצריכים לכלי, שאי אפשר לשאתם אלא עמו, כגון תותים, אבל לא שאר דברים. ואולם הרמב"ם לא פסק כן (ע"ע ב'חדושי הנצי"ב).

יש אומרים שכלי שהוא חשוב יותר מתכולתו, כגון מים שבתוך חבית, חייב על הכלי. והריטב"א (עירובין צו) חולק.

ב. היה מזיד, והתרו בו משום הכלי ולא התרו בו משום האכלים, גם אם היה בהם כשיעור — פטור (וכן מבואר בברייתא לפירוש ר"י).
היה הכלי צריך לו (לשימוש אחר) — חייב על הכלי.
באופן שחייב על הכלי, אם היה שוגג על האכלים ומזיד על הכלי [וכן להפך], כגון שסבר שאין באכלים כשיעור (מפרשים) — חייב חטאת ומיתה.
כן הוא לפרש"י (וכן נראית דעת ר"ח ורשב"ם. וכן נקטו התוס' בפסחים כט. ד"ה רבי). והר"י בתוס' והרמב"ן והרשב"א חולקים וסוברים שפטור מחטאת מפני שאינו 'שב מידיעתו'. ואפשר שלרש"י יש להעמיד כמובנו (ע' בהגהות הגרא"ז. וע"ע רשב"א, נצי"ב ושפ"א).
שגג בשניהם ונודע לו על אחד וחזר ונודע לו על האחר — מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש האם חייב שתיים, שדיעות מחלוקת, או אינו חייב אלא אחת. (לפרש"י, נחלקו בדבר גם רב ששת ורב אשי).
[נודע לו על אחד והביא עליו קרבן, לכולי עלמא חייב חטאת נוספת כשנודע לו על האחר. תוס' עפ"י גמרא לעיל].
כתבו התוס' (ז): דוקא בכלי עם אכלים, אבל שני מיני אכלים וכדו', אין הידיעות מחלוקת ביניהם, ואף לא הכפרות. והר"ד חולק.

ב. המוציא אדם חי במטה מרשות לרשות — פטור. ואמר רבא: אפילו חכמים החולקים על רבי נתן בבהמה ועוף, מודים הם באדם חי שהוא נושא את עצמו, הלכך פטור גם על הוצאת המטה, שהיא טפלה לו. [אבל אם היה כפות — חייב על הוצאתו אף לרבי נתן. רבי יוחנן].
קטן בן יומו — לדברי התוס' כאן, לחכמים חייבים על הוצאתו ולרבי נתן פטורים. ולא דוקא 'בן יומו' אלא כל שאינו יכול לילך בעצמו, נוטל אחת ומניח אחת (הו"א). ויש סוברים שאפילו בתינוק מודים חכמים שפטור. מאידך הרי"ה כתב שקטן שאינו מדדה, מודה רבי נתן שחייב. וכתב המשנה-ברורה שדעת רוב הפוסקים שקטן שאינו יכול לילך בעצמו אסור מהתורה (ע"ע חו"א מה, ג; שבט הלוי ח"ז לו).
הר"ן כתב שאין הלכה כרבי נתן, ואין הדבר מוסכם (ע' פסקי ריא"ז; שעה"מ כא, ט; חו"א מה, ג).

ג. המוציא את המת במטה, (והוא הדין ללא מטה) — חייב, (כרבי יהודה). רבי שמעון פוטר, משום מלאכה שאינה צריכה לגופה.

א. הרמב"ם (ז, א) פסק לחייב. ואילו הר"ח הראב"ד הרמב"ן הר"ן ועוד (ע' טור וב"י רעה) פסקו לפטור, כרבי שמעון [ובדעת הר"ף נחלקו ראשונים — ערשב"א ריטב"א ור"ן, רמב"ן קכא].
ב. לרבי שמעון, מלאכה שאינה צריכה לגופה אסורה מדרבנן. ואין חילוק בין רשות הרבים לכרמלית (ראשונים. ויש מאחרונים שצדדו לומר שמשאצל"ג אסורה מן התורה אף לרבי שמעון. ע' פנ"י לעיל מו: וחזר בו); שפת אמת כאן).

ד. שיעור הוצאה במת (לדעת המחייבים) — בכזית. וכן בנבלה. שרץ מת — בכעדשה, (כשיעור טומאתם). הוציא חצי זית מן המת — מבואר בגמרא שאם הוציא ממת גדול (כלומר משנים ושלשה זיתים. תוס') — פטור. (וכל שכן אם לא היה כאן אלא חצי זית והוציאו פטור, שאין סילוק טומאה בהוצאתו. תוס').
ואם הוציא חצי זית מכזית — חייב, שהרי בהוצאתו זו סילק הטומאה מאותו מקום. הוציא חצי זית מכזית ומחצה — לרב נחמן חייב, מפני שהועיל במעשהו שאם יינטל מעט מן המת — ייטהר. לרב ששת פטור, כי עתה עכ"פ לא סילק טומאה.

דף צד

- קכת. א. האם ובאלו אופנים אומרים 'חי נושא את עצמו'?
- ב. מהי מלאכה שאינה צריכה לגופה ומה דינה?
- ג. האם מותר להוציא את המת המוטל לפניו, לרשות אחרת?
- ד. מה דין נטילת צפרנים ותלישת שער בשבת, באופנים השונים?
- ה. התולש מקצת מסימני טומאה של נגע הצרעת — האם הוא עובר בלא-תעשה ד'השמר בנגע הצרעת'?
- א. המוציא מרשות לרשות, בהמה חיה ועוף חיים — חכמים מחייבים ורבי נתן פוטר, שהחי נושא את עצמו. [וכן סובר רבי יהודה בן בתירא, שהתיר למכור סוס לעכו"ם, כי לא נעשית בו מלאכה דאורייתא, שהרי אין עליו משא אחר מלבד בעלי חיים].
- אמר רבא: לא נחלקו אלא באלו, אבל באדם — לדעת הכל חי נושא את עצמו ופטור, [וכסתם מתניתין].
- אמר רבי יוחנן: מודה רבי נתן בכפות, שחייבים על הוצאתו, (בין בבעלי חיים בין באדם. רש"י).
- נחלקו הראשונים בדין תינוק קטן. וכן נחלקו אם הלכה כרבי נתן אם לאו, כאמור לעיל.
- החולה הרי הוא ככפות, ומודה רבי נתן שחייב (עפ"י יומא סו: תוס' קל. רמב"ם יח, טו. וע' אג"מ או"ח ח"ד צ לענין נכה המדדה). ואין חילוק בין אדם לבהמה (מאירי). ונראה לכאורה שהישן הרי הוא ככפות. וע' בשו"ת שבת הלוי (ח"ו סו"י לו) שצידד בדבר. עוד חידש המאירי שאדם בעל בשר ביותר, אין אומרים בו 'חי נושא את עצמו', וכמו שדנו על הפרסים המסורבלים. ואין נראה כן מדברי שאר הפוסקים.
- ב. מלאכה שאינה צריכה לגופה היא מלאכה שנעשית שלא לצורך עיקר המלאכה אלא לענין אחר, צדדי. רבי יהודה מחייב עליה ורבי שמעון פוטר.
- כאמור לעיל, הרמב"ם פסק כרבי יהודה ושאר פוסקים נקטו כרבי שמעון.
- כגון: המוציא את המת מביתו. ואף אם מוציאו כדי לקבורו, הגם שהוא לצורכו של מת — אינו צורך המוציא. (כן מסרו בשם רבי יוחנן וריש לקיש). [וכגון: חופר גומא ואין צריך אלא לעפרה; מוציא כיס לזיבתו כדי שלא ייטנפו כליו; מכבה את האור כחס על הנר והשמן; צד נחש כדי שלא יזיקנו; קורע על מתו; שובר כלים כדי להטיל אימה על אנשי ביתו].
- רש"י מפרש מלאכה שאינה צריכה לגופה: כל שברצונו לא היתה באה לו כלל, המוציא את המת — היה מעדיף בהעדרו. והתוס' חולקים על הגדרה זו ומפרשים: מלאכה שאינה נעשית כעין אותו צורך שהיה לה במשכן. ויש שהגדירו: כל מלאכה שאינה לשם הנאה ותועלת חיובית אלא למניעת נזק, טומאה וכד'.
- אבל העושה מלאכה לצורכו, אף על פי שאינה לצורך החפץ שבו נעשית המלאכה — מחייב רבי שמעון, כגון מוציא מר (= מעדר) לחפור בו [ולא כדי לתקנו], ספר תורה לקרות בו [ולא להגיהו].
- ודוקא בהוצאה או במלאכה של תיקון, אבל מלאכות של קלקול, כגון קורע וסותר ומכבה, מסתבר שאינו חייב רבי שמעון אלא על מנת לתקן את הדבר, כמו במשכן. וכגון: סותר על מנת לבנות בנין נאה יותר מבתחילה, קורע על מנת לתקן הדבר הנקרע (תוס').
- ג. רב נחמן בר יצחק הורה התר להוציא את המת לכרמלית. ואפילו לרבי יהודה המחייב על מלאכה שאינה צריכה לגופה — גדול כבוד הבריות שדוחה לא-תעשה (דלא תסור) שבתורה.

א. ומניח עליו ככר או תינוק, שלא התירו איסור מוקצה אלא באופן זה (עפ"י רש"י. ולזה הסכים הר"ן, וכן צדד הרשב"א). ואילו הרמב"ן כתב שאין להוציא את המת לרשות אחרת על ידי ככר או תינוק. [י"א בשיטתו שאם בא להוציא לכרמלית לא יניח כלל ככר או תינוק (תה"ד שי"א), וי"א יניח ככר או תינוק, וקודם יציאתו מרשות היחיד, יסירם (שפת אמת)].
ב. הוצאת המת לרשות הרבים אסורה, ואפילו לרבי שמעון שפוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה, לא הקלו חכמים בדבר (רמב"ן בשם רבנו תם, ועוד).

ד. הנוטל צפרניו זו בזו או בשיניו. וכן שערו, שפמו וזקנו — רבי אליעזר מחייב וחכמים אוסרים משום שבות.

אמר רבי אלעזר: מחלוקתם ביד, אבל בכלי — דברי הכל חייב משום 'גוזו'.
ודוקא לרבי יהודה, אבל לרבי שמעון פטור משום מלאכה שאינה צריכה לגופה. תוס'. ואולם כמה ראשונים סוברים שבגוזו חייבים אף כשאין צריך לדבר הנגזו, שכן היה במשכן; מחלוקת בשלו, אבל בשל חברו — לדברי הכל פטור, (לפי שאין יכול לאמן ידיו למלאכה מתוקנת ללא כלי אלא בשל עצמו. מפרשים. מהרמב"ם נראה שגרס להפך, בשל חברו דברי הכל חייב).

א. הלכה כחכמים (עפ"י פוסקים. והר"ן הביא מרבנו חננאל שפסק כרבי אליעזר. וע' בבאור הלכה שם, א; שפ"א כאן; שבת הלוי ח"א צו).

ב. בכלי חייב אף בשל חברו (פוסקים).

ג. המעביר שערו בסם — חייב, כדין המעביר בכלי ולא כמעביר ביד (הר צבי).

שיעור חיוב בתלישת שער — כמלא פי הזוג, דהיינו שתי שערות. רבי אליעזר אומר: אחת. ומודים חכמים לרבי אליעזר במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב. [ודבר זה אסור אף בחול משום לא ילבש...].

שיעור תלישה בצפורן — נראה אפילו צפורן אחת חייב (אליה רבה או"ח שם; מנחת חינוך מוסך השבת' הגוזו, ו).

רבי שמעון בן אלעזר אומר: ציפורן שפרשה רובה, וכן ציצין (= חתיכות עור וכד' מדולדלות בגוף החי) שפרשו רובם — בכלי, אסור אבל פטור, (שקרובים לינתק ושוב אין חיבורם חיבור). ביד — מותר לכתחילה. לא פרו רובם — בכלי חייב חטאת וביד פטור אבל אסור. אמר רבי יהודה: הלכה כרשב"א. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: והוא שפרשו כלפי מעלה (רש"י): לצד קצות האצבעות. רבנו תם: לצד הגוף. ועתרא"ש ופסקי הרי"ד) ומצערות אותו, (רק אז התירו כשפרשו רובם).

נראה שהוא הדין לשן המדולדלת שעומדת לינתק, באופן שאין חשש הוצאת דם, הרי זו כצפורן שבמקום צער מותר ביד (עפ"י שבת הלוי ח"ה לט, ד).

ה. התולש שיערה אחת משתים (בשערות שבנגע, המהוות סימן טומאה) — חייב מלקות משום השמר בנגע הצרעת, שהרי טיהר את הנגע. אחת משלש — רב נחמן אמר חייב, שהרי הועילו מעשיו בכך שאם תינטל אחת נוספת, תסתלק הטומאה. רב ששת אמר פטור, שהרי עתה על כל פנים לא טיהר. [מבואר מסוגית הגמרא שאם תלש שיערה אחת מהרבה שערות, כלומר אחת מתוך ארבע (תוס') — פטור לדברי הכל].

א. תלש שתי שערות מארבע — כתב השפת-אמת שתלוי הדבר במחלוקת רב נחמן ורב ששת אם חייב אם לאו.

תלש שתיים מחמש — פטור לכו"ע. וכן נמצא בריטב"א.